

RUCĂRUL MEDIEVAL ȘI EVENIMENTELE POLITICE DIN ȚARA ROMÂNEASCĂ, DINTRE ANII 1655—1660

M. CRISTUDOR

Rucărul, străveche comună argeșeană, cu rezonanță istorică în trecutul zbuciumat al patriei, așezat în depresiunea văii Dîmboviței, a fost martorul multor evenimente sociale și politice din Țara Românească, ades vatra sa strămoșească fiind teatrul de desfășurare a unora din ele.

Datorită așezării sale într-o zonă prin care trece drumul comercial, ce lega Țara Românească de Transilvania prin trecătoarea Bran, și mai ales a poziției sale strategico-militare, Rucărul a fost folosit din vremea cuceririi Daciei de către romani, o dată cu ridicarea castrului de la Scărișoara — loc de cartuire a cohorței a II-a Flavia Bessorum¹, castru distrus o dată cu cele de la Drajna, Tîrșor și Mălăești, care împreună cu cel de la Rucăr, aveau rolul preponderent, de-a apăra trecătorile carpatine. Ridicarea în timpul împăratului Antoninus Pius a limesului transalutan², avea să găsească castrul evitat de acest limes ce trecea mult mai la apus de acesta, pledînd pentru părăsirea sa intenționată³.

Dezvoltarea acestei comune în perioada de mijloc a istoriei patriei, prezumează o evoluție similară altor comune din Țara Românească, cu remarcă impusă de avantajele oferite de așezarea sa de-a lungul drumului comercial ce lega cele două țări surori, drum folosit din epoca dacică și romană, și care cunoaște o intensă circulație în Evul Mediu, odată cu înflorirea relațiilor comerciale. Beneficiind de avantajul oferit de așezarea sa în fața trecătorii Bran, Rucărul a fost folosit ca vamă de tranzit al comerțului, motiv în plus de înflorire economică și culturală. Așa cum atestă documentele medievale, evoluția social-economică a Rucărului a mers paralel cu evoluția sa toponimică, în sensul că într-o perioadă istoricește determinată, este cunoscut sub nume diferite, în contrast cu diferite epoci, cînd este atestat sub același nume, dar, majoritatea acestor documente îi relevau caracterul de vamă.

¹ Cărămida cu ștampila acestei cohorțe se află la Muzeul Muscel sub numărul de inventar 200.

² M. Cristudor, Limes transalutanus, (lucrare de licență). Lucrarea se află la Biblioteca, Fac. de istorie a Univ. „Al. I. Cuza” din Iași.

³ D. Tudor, Cercetările arheologice făcute pe limes transalutanus, S.C.I.V 1—2, VI, 1955, pp. 93—94.

Prima apariție documentară a Rucărului, datează din anul 1377 cînd regele Ludovic al Ungariei, promitea sașilor din Brașov, că, dacă Țara Românească va ajunge sub puterea sa, atunci va muta vama de la Rucăr la Bran — noua cetate construită : „Item spondemus quod, si Deo volente, terra transalpina, ut speramus ad manus nostros deveniet, et tunc tributum iuxta ruffam arborem pro nostra Majestate dare consuetum, circa ipsum novum castrum exigi comitemus”⁴. Denumirea de vama de la „Ruffa Arbor” pe care I. Bogdan⁵, N. Iorga⁶ și alții o acceptă pentru Rucăr, o mai întîlnim și într-un alt document dat la Cimpulung la 25 august 1413, din vremea lui Mircea cel Bătrîn⁷. În hrisovul emis în vremea lui Mihai urmașul la domnia Țării Românești a lui Mircea cel Bătrîn, datat în 7 iunie 1419, se întîlnește pentru prima dată forma slavo-română Ручел (Ruchel)⁸, formă ce se menține și în documentele emise în timpul domniilor Dan al II-lea⁹ și Vlad Țepeș¹⁰. Interesant de remarcat este faptul, că forma RUCHEL coexistă toponimicului RUKER¹¹ și REKER¹², atestat documentar în vremea domniilor lui Dan al II-lea, Vladislav al II-lea și Vlad Țepeș. Din enumerarea acestor forme arhaice ale Rucărului medieval, remarcăm variatele forme toponimice, forme ce se vor stabili definitiv la începutul sec. XVI-lea. Toate documentele citate mai sus se refereau la vama de la Rucăr, vamă, care va fi menținută și secolele următoare, influențînd prin aceasta în mod favorabil dezvoltarea sa demografică și economică, știut fiind, că o sarcină a locuitorilor acestor sate de graniță era de-a veghea în vederea unui tranzit de mărfuri controlat și oprirea oricăror încercări de trecere frauduloasă peste și dinspre granița munteană și aceasta atrăgea implicit, multe privilegii din partea domnilor Țării Românești¹³. Prevalîndu-se de veniturile obținute de pe urma vamei de la Rucăr, Matei Basarab, dăruia prin hrisovul de fundație al mănăstirii Cimpulung, cu data de 10 aprilie 1647, jumătate din ele acestei ctitorii¹⁴, în timp ce Antonie Vodă — cel care înfiin-

⁴ E. Hurmuzaki, Documente privitoare la istoria Românilor. Vol. 12, (1346—1455), Buc. 1890, pp. 242—243, doc. nr. CLXXXIX.

⁵ I. Bogdan, Culegerea de documente, relațiile Țării Românești cu Brașovul și Țara Ungurească, Buc. 1905, pp. 36.

⁶ N. Iorga, Istoria comerțului românesc, Vol. I, Buc. 1925, pp., 52.

⁷ Hurmuzaki E., Documente, Vol. XV, pp. 9, „Prima ut omnes cives, hospites et incole civitatis brassovensis et totius tistrictus barczensis Walachiam cum rebus sem mercimoniis suis intrates in tributo ad Ruffam Arborem, per solvant”... E vorba de privilegiul de comerț dat de Mircea cel Bătrîn brașovenilor.

⁸ E. Hurmuzaki, Documente, Vol. XV, pp. 20, nota 2. Pentru această problemă trimitem și la N. Iorga, op. cit. pp. 64, și la I. Bogdan, op. cit. pp. 6, documentul nr. II.

⁹ I. Bogdan, op. cit. pp. 21, documentul nr. XI.

¹⁰ Ibidem, doc. nr. LXXVI.

¹¹ Ibidem, documentele : nr. XVII, LXVI, și nr. LXXIII (VAMEȘEM OT RUKER).

¹² Ibidem, doc. de la pp. 26, emis de Dan II în 1425.

¹³ Pentru paza vamei de la Rucăr era afectat și satul Lerești, cf. N. Stoicescu, Organizarea pazei hotarelor în Țara Românească în sec. XV—XVII, Rev. Studii și materiale de istorie medie, IV, 1960, pp. 165, în, F. Mîrțu, Biserica necunoscută din secolul al XV-lea descoperită la Lerești-Muscel, în, Rev. Biserica ortodoxă română, pp. 450, nota 17.

¹⁴ Mss. Acad. R.S.R. nr. 3683, fila 16 și urm, în, Ioan Răduțescu, Dragoslavele (monografie), Ed. II, C. Lung Muscel, 1937, pp. 23.

țase prima școală din Țara Românească, la Cîmpulung, în hrisovul din 28 martie 1670, hotăra : „Și după ce făcui Domnia mea școală, socotit-am Domnia mea că nu se putea ține fără mila domnească, ci am dat Domnia mea și am miluit cu jumătate din vama Rucărului i Dragoslavele să aibă a luare pre an, să hie de plata dascălilor și de hrana copiilor”¹⁵.

Favorizat de privilegiile domnești, Rucărul a cunoscut o permanentă înflorire economică materializată prin transformarea sa într-un adevărat tirg¹⁶, loc de interferență a negustorilor din cele două țări, așa cum îl descrie în memoriile sale un contemporan al evenimentelor din ultimii ani de domnie ai lui Matei Basarab și anume Paul de Alep, însoțitorul patriarhului Macarie de Antiohia, prin Țările române.

Pe plan politic, domnia lui Matei Basarab „domn bun”, care a guvernat țara „foarte bine și cu dreptate” avea să ia sfârșit în mijlocul frământărilor generate de nemulțumirile în continuă creștere a majorității păturilor sociale, în special armata, frământări ce vor culmina cu marea răscoală populară cu profund caracter antifeudal — răscoala seimenilor. Urmașul la domnia Țării Românești, Constantin Șerban, pentru a putea face față răscoalei apelează la ajutorul armat al principelui Transilvaniei, Gh. Rákoczi, ajungându-se la o veritabilă bătălie armată, aceea de la Șoplea, din vara lui 1655. După această luptă, rămășițele răsculaților s-au împrăștiat prin părțile muntoase și prin bălți. Pentru apărarea lui Constantin Șerban, Gh. Rákoczi, lasă în Țara Românească detașamente armate sub comanda lui Ioan Boroș și Gaudi, după care începe retragerea armatelor sale spre Transilvania. Într-o scrisoare către mama sa, Susana Lorantffi, scrisă de principele transilvănean, la data de 9 iulie 1655, lângă apa Prahovei se spune : „ne aflăm pe drumul de ieșire din (Țara Românească), dacă Dumnezeu ne va îngădui, vom așeza joi (tabăra) la Bran iar noi cu câțiva dintre ai noștri, vom merge în Țara Făgărașului”¹⁷. Într-o altă scrisoare, cu aceeași destinație și același emitent, trimisă de la Porumbacu de lângă Sibiu, se arată că : „alaltăieri la prînz am ajuns la Bran”¹⁸. Deci pe data de 9 iulie 1655 armata lui Rákoczi a părăsit Țara Românească mergînd pe drumul văii Dimboviței spre Rucăr, atîngînd această localitate în jur de 12—13 iulie, după care s-a îndreptat spre Bran. Abia sosit la Făgăraș, Gh. Rákoczi este înștiințat de Ioan Boroș, comandantul detașamentului lăsat pe lângă domnul Constantin Șerban, că mișcarea a re izbucnit, fapt pentru care solicita judeului Brașovului, Mihai Herman și lui Toma Pavai, comandantul de frontieră la Bran, „ca d-ta domnule primar să trimiți dinspre Rucăr, măcar 600 sau 700 de oameni sași dintr-aceia pușcași, pentru că se răspindește știrea că vin ungurii în Țara Românească ; aceasta este cauza d-le (primar) că toată țara și poporul de rînd vrea să se ridice împotriva noastră. Acest (lucru) să nu întîrziati însă, ci cît mai repede să-i pornească Domnia Ta spre Rucăr. Dacă domnul meu Toma Basa s-ar afla acolo să-i trimiteți

¹⁵ Ibidem, pp. 25.

¹⁶ Paul de Alep, Călătoriile patriarhului Macarie de Antiohia în Țările Române, 1653—1658, trad. E. Cioranu, Buc. 1900, pp. 225.

¹⁷ L. Demeny, L. Demeny și N. Stoicescu, Răscoala seimenilor sau răscoală populară ? Ed. Științifică, Buc. 1968, pp. 240, anexa, XLII.

¹⁸ Ibidem, pp. 244, anexa, XLV.

scrisoarea mea Dumnealui, și Dumnealui să vină tot pe acolo spre Rucăr¹⁹. Nu cu mult timp înaintea scrisorii către principele Transilvaniei în care îl informa că răscoala s-a pornit din nou dar că „el cu ostașii săi cit va fi cu puțință nu se vor lăsa“, anunța pe Rákoczi că a scris lui Toma Basa²⁰, să vină la drumul Rucărului și să-l apere pînă la moarte, căci noi nu vom lăsa drumul Rucărului, dar cu toate acestea dacă va fi cu puțință noastră, zău ne vom lupta cu ei“²¹. Aceste informații par a indica o deplasare în părțile Rucărului a unor cete de răsculați, prezumție care pînă la o atestare documentară sigură o dăm cu rezerva impusă de păstrarea riguroasă a adevărului istoric, dar n-ar fi exclus ca aceste cete să-și fi găsit refugiu aci, știut fiind că aceste părți prezentau o securitate deosebită, și în plus, populația era simpatizanta răsculaților, sprijinindu-i cu alimente și dîndu-le adăpost. Evenimentele următoare aveau să ducă însă la înăbușirea răsculaților, distrugerea ultimelor puncte de rezistență ale acestora, în special după prinderea și uciderea lui Hrizea Spătarul — domnul de „facto“ al răsculaților.

Din prezentarea succesivă a evenimentelor, s-a desprins ideea că acestea au avut un larg cîmp de acțiune și în zona Rucărului, a cărui viață cotidiană a fost tulburată de vîlvătaia acțiunilor social-politice din Țara Românească și n-ar fi exclus ca locuitorii acestui sat să fi luat parte la aceste evenimente așa cum o atestă o scrisoare a lui Constantin Șerban către principele Transilvaniei, în care îl înștiința pe acesta din urmă „să ne creadă Măria Ta, că ne vom arăta mila față de cei din Rucăr și Dragoslavele“²². În această scurtă frază noi vedem mai de grabă o recompensă de ordin fiscal sau administrativ pentru locuitorii acestor comune limitrofe, ca urmare a ajutorului dat armatelor lui Rákoczi în trecere prin aceste sate spre Bran, decît o iertare a unor fapte săvîrșite în contra armatelor transilvănene. Dacă sesizăm și faptul că Șerban oferă această „iertare“ la sugestia lui Rákoczi (probabil că acesta îi solicitase această „milă“ într-o anterioară scrisoare), deci venind de la principele ce trecuse pe acolo, și coroborînd aceste date cu lipsa de dovezi peremptorii care să ateste ridicarea la răscoală a locuitorilor, întărim ipoteza recompensării pentru ajutorul dat armatelor lui Rákoczi.

În ceea ce privește mișcarea populară, ea a mai continuat sporadic și-n anii 1657 și 1658, dar de o mai mică intensitate. Tot în acest an avea să ia sfîrșit și domnia lui Constantin Șerban, urmare firească a unei politici ce nu avusese darul să mulțumească pe turci, concretizată în dezastruarea totală, în special după încheierea tratatului cu Rákoczi, prin care era atras în sfera politicii externe dusă de principe, ce-a culminat cu acțiunea de cucerire a tronului polon, în ciuda faptului că acest stat era aliat cu turcii. Această perioadă a intervenției turcilor pentru înlocuirea celor trei domni ai țărilor române avea să găsească din nou Rucărul în centrul evenimentelor. Martor ocular al acestora, Paul de Alep, ne prezintă o sugestivă frescă a frămîntărilor politice din Țara Românească și Moldova, descriind panica ce cuprinsese masele la vestea intrării turcilor

¹⁹ Ibidem, pp. 274, anexa, LXX.

²⁰ Toma Basa de Zobola, comandant de frontieră.

²¹ L. Demeny ș.a., op. cit, anexa, LXIV. pp. 268.

²² Ibidem, pp. 265, doc. LXIII.

și tătarilor în țară pentru instaurarea noului domn, Radu Mihnea al III-lea, încercările tardive de rezistență ale lui Constantin Șerban, domnul mazilit, la București, Tirgoviște, Cîmpulung și Rucăr²³. Surprins de aceste evenimente la Cîmpulung, patriarhul Macarie, împreună cu Paul de Alep, se retrag la Nucșoara în munți, în timp ce Constantin Șerban, după ce-și „trimite soția cu întreaga curte cu toată averea”²⁴ și cu tot bagajul „într-un mic tîrg mai sus de Cîmpulung pe drumul către Ungaria, numit Rucăr, începu să sape un șanț pe drumul către Cîmpulung, astfel că dacă soarta lui va fi să fie bătut și învins să se poată retrage acolo spre apărare, de unde apoi să se refugieze în Țara Ungurească”²⁵.

O schițare de rezistență, dar destul de superficială încearcă Șerban la București și Tirgoviște, rezistență ce se bucura de asentimentul maselor largi, favorabile luptei antiotomane, dar numărul armatei sale era mult inferior tătarilor și turcilor, astfel că părăsește capitala țării, Tirgoviște, urmărit de tătari, ajunge pe valea Dimboviței la puntea lui Socol²⁶ și „intră pe drumul Rucărului, care e în adevăr foarte greu, fiind între doi munți, cu o potecă numai pentru un cal, încît abia putură cu multă trudă oamenii săi să tragă carele de artilerie”²⁷.

Ajungînd la Rucăr „stă citeva zile” încercînd o nouă rezistență în acest tîrg, în care scop făcu un șanț în jur lucrat numai cu arbori ca să se poată apăra pînă ce trimise pe Doamna dinpreună cu toate femeile boierilor în Ungaria²⁸. Dacă luăm ca sigură intrarea turcilor și tătarilor cu noul domn Mihnea în Țara Românească data de 5 ianuarie 1658 înscrisă în „Letopisețul Cantacuzinesc”²⁹ prezumăm șederea Doamnei Nedelea soția lui Constantin Șerban³⁰ la Rucăr pe durata lunii februarie 1658 după care se retrage în Transilvania. În timp ce ostașii lui Șerban se baricadau în spatele tranșeelelor din arbori, tătarii care-l urmăriseră de la

²³ Paul de Alep, op. cit. pp. 225 și urm.

²⁴ E vorba de întreg tezaurul lui Matei Basarab, pe care domnul mazilit avea să-l ia cu el în Transilvania (cf. Istoria României, Ed. Acad. vol. III, 1964, pp. 192).

²⁵ Paul de Alep, op., cit., pp. 222, și urm.

²⁶ Cf. unei informații de la F. Mîrțu, în comuna Lăicăi, pe proprietatea locuitorului Iliina, se află o cruce din anul 1647, care atestă existența acestei punți a lui Socol.

²⁷ Paul de Alep, op. cit. pp. 229—230.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Cf. C. Cantacuzino, Istoria Țării Românești, 1290—1690, Letopisețul Cantacuzinesc (ed. critică), întocmită de C. Greceanu și D. Simonescu, Ed. Acad. Buc. 1960, pp. 130—131, „Cînd a fost ghenar 5 dni 7166 (1658) trimis-au împăratul Mehmet pașa și Vezirazemul Giupruliul Mehmet pașa de au mazilit pre Constandin Vodă și au trimis pre alt domn, ce-i zice Mihnea însă cu oști turcești cu 30 000. Iar Costandin Vodă dacă prinse de veste au trecut muntele la Ardeal, cu toată Casa lui întreagă și cu toți boierii țării”.

³⁰ Căsătorit după moartea primei soții-doamna Bălașa, cu Doamna Nedelea o roabă caucaziană vestită prin frumusețea ei, Constantin Șerban, va face nuntă după datină, ce va fi celebrată de însuși patriarhul Macarie același care o botezase „căci ea venise păgînă din patria ei”, (Paul de Alep, op. cit. pp. 214—216). Tatăl ei se numea Psisav și mama sa Ecaterina. Ca o fostă roabă i-a fost credincioasă pînă la moartea Domnului, ivită la Waniowice lângă Sambor în Galiția, între 28 februarie—7 iulie 1685, el lasă prin testament soției sale toată averea sa (cf. P.P. Panaitescu, Pribegia lui Constantin Șerban Basarab și a lui Ștefan Petriceicu și testamentele lor, în, Anal. Acad. Rom., Mem., Sect., Ist., Serie III, tom, XXI, pp. 24—27).

Tirgoviște, s-au apropiat de Cîmpulung „apoi se retrase prădînd, arzînd, luînd prinși”³¹. Speriați de apropierea tătarilor și mai ales de consecințele rămîinerii în continuare lîngă domnul mazilit o parte din boieri „și cea mai mare parte din oaste se desfăcuse de Constantin cît timp era încă la Rucăr și se împrăștiase”³². Părăsit de armată, cu un număr mic de boieri, și în urma insistențelor lui Gh. Rakoczi, domnul mazilit părăsește Rucărul și prin trecătoarea Bran, se retrage la Făgăraș, așteptînd ca principele, să-l sprijine armat pentru a-și relua tronul. Abia urcat pe tronul Țării Românești, Mihnea al III-lea, și făurește un plan îndrăzneț de-a reînvia vremea lui Mihai Viteazul. Cel dintîi semn al acestui proiect este schimbarea numelui de Mihnea în acela de Mihai³³ urmată de tăierea boierilor filoturci, sprijinirea domniei pe negustori, slujitori, moșneni, țărani, dintre care își alegea chiar dregători.

Găsind în persoana lui Gh. Rakoczi, un fidel exponent al luptei antiotomane, Radu Mihnea întreține cu acesta o vastă corespondență, în care pun la cale o cruciadă împotriva turcilor. În același timp Rakoczi ține la Curtea sa pe domnii maziți din cele două țări — Moldova și Țara Românească — pe care, într-un moment prielnic să-i poată instala pe unul din ei pe tronul Moldovei; avînd și din partea aceasta simpatizant al planurilor sale. Mai mult încă, printr-o abilitate politică împăciuitoare între domnul în scaun și cel mazilit al Țării Românești, Rakoczi îi distrage pe aceștia de la pasiunile lor particulare pentru domnia Țării Românești, manevrînd astfel între ei, încît să-i atragă scopurilor generale — lupta contra turcilor. „Prietenul nostru Măria Sa Voevodul (Mihnea al III-lea) să nu aibă grijă pentru aceia (domnie n.n.) căci desigur nu va avea nici-o supărare din partea lui Constantin Vodă, chiar de n-am avea niciodată cînte”³⁴, (scrie Principele comitelui Francisc Kornis, „și dacă Domnia Sa vrea să fie față cu noi, noi sintem gata, și pentru aceea

³¹ Este momentul critic ce-a dus la ascunderea tezaurului cu cele 22 de monete de argint de pe Crețisoara-C-Lung Muscel (vezi, M. Cristudor, Un tezaur monetar din perioada frămîntărilor social-politice din a doua jumătate a sec. XVII-lea, descoperit la C-Lung Muscel, lucrare prezentată la Sesiunea Științifică a Muzeelor pe anul 1970, aflată la Muzeul Muscel (dactilografiat). Paul de Alep descrie în op. cit., pp. 230, apropierea tătarilor de Cîmpulung.

³² Paul de Alep, op. cit., pp. 230.

³³ În tratatele de alianță, titulatura lui Radu Mihnea este: MICHAEL RA-DULEUS DEI GRATIA REGNI TRANSALPINAЕ VAJVODA ET HAERES PERPETUS (Monumenta Comitialia Regni Transilvaniae, Budapest, 1882, pp. 412), similar cu MICHAEL VOEVODA VALACHIAE TRANSALPINAЕ HAEREDITARIUS“ cum apare pe o gravură contemporană (Istoria României, vol. III, Ed. Acad. Buc. 1964, p. 191, fig. 36) În schimb pe stema publicată de Veress A., Documente privitoare la istoria Ardealului și Țara Românească, Buc. 1929—1939, vol. X, pp. 341, apare RADULIS (DEI) GRATIA PRINCEPS ET ARHIDUX VALACIAE TRANSALPINAЕ”. Deosebit de aceste titlaturi, este aceea de pe un steag aflat într-un muzeu din Belgrad pe care se poate citi: *Іо Міхайль Радъль мастію Бжією овгровлхійскіи ігемонъ и омежаших странъ архидъзь* adică, Io Mihail Radul cu mila lui Dumnezeu domn (гегемоу) al Ungrovlahiei și al părților megieșe arhideuce (cf. N. Iorga, Steagul lui Mihnea Vodă Radul, în, Anal. Acad. Rom., Ser. II, Mem., Sect., Ist., Tom XXXVI, pp. 533—534), reluînd o titulatură mai veche din vremea lui Vlaicu Vodă? Mircea și Vlad Dracul, ca semn al posesiunii depline față de ținuturile Almașului și Făgărașului.

³⁴ Scrisoare publicată de, Veress A., în op. cit., pp., 338—339, doc. nr. 225.

asteptăm vești prin Harsanyi“. Nu multe zile mai apoi Mihnea trimite doi plenipotențieri (mitropolitul Ignatie și postelnicul Radu) cărora li se adaugă Gabriel Thomasy, vicarul apostolic al Moldovei și încheia la 4 octombrie 1659 o înțelegere³⁵, cu Rakoczi din care relevăm următoarele:

1. Să fie între cei doi domni pace eternă și indisolubilă.
2. Amândoi să fie prietenilor prieten și dușmanilor dușman.
3. Toate tratatele încheiate înainte de Mihnea sînt nule fără știrea și aprobarea lui Rakoczi.
4. Se vor ajuta reciproc cu armata.
5. Va semnala comploturile contra lui Rakoczi.
6. Tratatul va fi aprobat de Divanul Țării Românești ca în vremea lui Constantin Vodă.
7. Dacă Mihnea va supraviețui lui Rakoczi, înțelegerea rămîne valabilă și sub viitorul principe Francisc Rakoczi.

Tratatului de la Tg. Mureș i-a urmat un tratat încheiat la Bran³⁶ la 12 octombrie 1659, între Constantin Șerban și Gh. Rakoczi care stipulează în preambul: „Ne-am legat solemn ținînd mina pe inimă că dacă nu voi încheia nici un tratat cu voevodul actual al Valahiei, mai repede m-ar ajuta să revin pe scaunul Valahiei ocupat de Radu Mihnea împotriva voinței noastre, dar văzînd împrejurările de față în care orice silnicie ar fi în paguba creștinătății, preferăm înțelegerea între Rakoczi și actualul domn al Valahiei de supunere datorată în orice moment de Ioan Radu Mihnea, iar noi am renunțat la orice pretenție, în favoarea actualului domn, el în schimb legîndu-se să mă ajute cu armată și cu bani pentru înscăunarea mea în scaunul Moldovei. Iar sunumitul voevod Rakoczi va da ajutorul său necondiționat pentru instaurarea mea în scaunul Moldovei și menținerea ei (drept care a consemnat în scris cu pecetea și semnătura sa). În cele 10 puncte cîte cuprinde tratatul de la Bran se stipulează sprijinul ce trebuie să și-l dea reciproc precum și obligația lui Constantin Șerban de a-i da principelui 150 000 taleri, în momentul înscăunării sale în Moldova. Sistemul acesta de alianțe reprezintă preliminarile făcute de Rakoczi pentru a lega pe cale diplomatică cele trei țări, alianță al cărui scop ofensiv nedisimulat avea să culmineze cu întrevrea și corolarul ei, tratatul dintre Radu Mihnea și Gh. Rakoczi la Podul Dimboviței, lingă Rucăr³⁷. Avînd încheiate aceste tratate bilaterale cu fostul domn și cu cel în funcție, Gh. Rakoczi înștiințează pe Mihnea că este gata să se întâlnească cu el. „De la Făgăraș Rakoczi trimite nenumărate solii în Țara Românească la Mihnea și-l înduplecă să vină cu întreaga sa oștire la Rucăr, care este așezat aproape la poalele munților spre Transilvania, pentru a se întîlni cu el, potrivit înțelegerii lor și

³⁵ Documentul este publicat în *Törö-magyar okmánytár*, V. Pesta, 1870, pp. 456–457, nr. 245, cf. St. Mețes, *Domni din principatele române pribegi în Transilvania în veacul XVII-lea*, Cluj, 1934, pp., 38–39.

³⁶ Traducerea acestui document s-a făcut după textul din l. maghiară de către d-l Ludovic Ressler, căruia îi mulțumim și pe această cale. Tratatul se află în *Monumenta Comitalia Regni Transilvaniae*, Budapest, Vol. XII, doc. nr. XVII, pp. 212 și urm. și amintit și-n Veress A., *Documente*, pp. 226.

³⁷ Pe vremea aceea Podul Dimboviței făcea parte din Rucăr, despărțirea lor administrativ teritorială făcîndu-se recent. De aceea uneori acest tratat este cunoscut ca fiind semnat la Rucăr.

pentru a-și strînge și mai mult legăturile dintre ei”³⁸, scrie un cronicar al acelor timpuri, Georg Krauss. Aflind însă că Rakoczi are alături, pe Șerban, Mihnea se teme de o cursă și nu a vrut să participe la o întrevvedere la care acesta ar lua parte, și ca urmare, domnul mazilit al Țării Românești rămîne la Brașov, pe cînd principele însoțit de o luxoasă escortă trecu hotarul în Muntenia către Rucăr. Mihnea trece prin Cimpulung apropiindu-se de Rucăr, dar ezită să se apropie de locul unde staționa Rakoczi, pînă cînd nu-și „trimiseseră iarăși solii unul altuia dar fiindcă amîndouă părțile erau înspăimîntate așteptară neîncrezătoare, în cele din urmă făcură schimb de ostateci”³⁹. În aceste condiții de inițiale suspiciuni cei doi domnitori se întîlnesc la Podul Dimboviței, lingă Rucăr, în ziua de 15 octombrie 1659. Un martor ocular al acestei întîlniri Ioan Nemeș descrie astfel această întrevvedere dintre Rakoczi și Mihnea : „La 14 octombrie 1659 ne-am dus la porunca principelui nostru cu Mikés și cu alți nobili din Trei Scaune la Rucăr la voevod. La 15 (octombrie n.n.) ne-am întors și ne-am dus înaintea Domnului pe dealul cel de dincoace de cîrciume ; de acolo ne-am întors cu principele care a stat față în față cu Mihai dincolo de drumul de țară pe livadă, cu mare solemnitate. Domnul s-a dus cu Voevodul în cortul lui, care era lingă Dimbovița, acolo s-a unit Domnul cu Voevodul și Ardealul cu Țara Românească : prînzul l-am luat în cortul Voevodului. Voevodul i-a dat Domnului un cal turcesc cu toată armătura și o mantie roșie de catifea cu guler, căptușită cu blănuri de ris, nobililor cite un caftan și cite o bucată două de postav. Tot în aceea zi am plecat înapoi la Bran”⁴⁰. Din descrierea acestei istorice întîlniri, reiese că cu o zi înainte de întîlnirea celor doi, o suită de nobili s-au deplasat la Rucăr unde se afla Radu Mihnea, probabil pentru a-l anunța că Principele este gata pentru întrevvederea de a doua zi, și pentru a face schimb de ostateci, ceea ce se coroborează cu citatul din „Cronica Transilvaniei” al istoricului Krauss. Pe data de 15 octombrie ei au dus răspunsul lui Mihnea, Principelui ce staționa undeva pe dealul Posada, de unde însoțit de suita sa va întîlni pe domnul Țării Românești, se primiră cu mare strălucire unul pe celălalt, se învoiră repede ce aveau să facă, făcură un legămint pe viață și pe moarte și se despărțiră”⁴¹. La această întîlnire de la Rucăr s-a semnat cel de-al doilea tratat dintre domnul Țării Românești și Principele Transilvaniei. Putem spune fără a estompa adevărul istoric, că spre Rucăr locul de întîlnire al celor doi principii, se îndreptau nădejdiile nu numai ale românilor din cele trei provincii, ci ale întregii creștinătăți, dacă relevăm faptul că atît Rakoczi cit și Radu Mihnea, trimesese emisari la Roma și Veneția prin care solicitau sprijin armat în vederea reușitei lor împotriva turcilor⁴².

³⁸ Georg Krauss, *Cronica Transilvaniei, 1608—1665*, Trad. de G. Duzinchievici și M. Reus-Mirza, Ed. Acad. R.P.R. 1965, pp. 305.

³⁹ Ibidem, pp. 306.

⁴⁰ Această descriere a apărut în, Történelmi Tár, 1902, pp. 278, cf. St. Meteș, op. cit. pp. 38 și urm. Pentru podoabele donate mai vezi și E. Hurmuzaki, *Documente*, Vol. LX¹, pp. 146, 149, 153, 155 ; E. Ciorănescu, *Documente privitoare la domnia lui Mihai (Radu (Mihnea al II-lea), în, Bul. Comisiei Istorice a României*, XII (1934) pp. 96.

⁴¹ Georg Krauss, op. cit. pp. 306.

⁴² C. Daicoviciu, St. Pascu ș.a., *Din istoria Transilvaniei*, Vol. I, Ed. III-a, Buc., Ed. Acad. R.P.R. 1963, pp. 213—214.

Vom da mai jos textul integral al acestui document care consfințează o rodnică colaborare și înțelege, ce viza planuri de viitor cu profunde implicații politice⁴³.

„Noi, Mihail Radu, din mila lui Dumnezeu voevod și moștenitor veșnic al regatului transalpin etc. Facem cunoscut prin prezenții, acest legământ pe care noi de curind l-am încheiat cu strălucitul principe Gh. Rakoczi⁴⁴ prin harul lui Dumnezeu principe al Transilvaniei, stăpîn al unei părți din regatul Ungariei și comite al secuilor. Acum de comun acord cu același principe și prin întîlnirea personală pe care am avut-o, acest legământ sus menționat, în toate articolele, clauzele și punctele sale le ratificăm, le confirmăm și totodată jurăm să le păstrăm și promitem cu buna credință creștină.

Pentru care cauză, mărturie în viitor, cu aceste miini proprii și înzestrate cu sigillii, dăm lingă fluviul Dumbrăvița⁴⁵, în ziua de 15 octombrie 1659.

Noi subsemnații, (veniți) din toate regiunile și părțile regatului transalpin al Valahiei pentru a încheia cu strălucitul principe al Transilvaniei, stăpîn al unei părți a regatului Ungariei și comite al secuilor, acest legământ și a întări prietenia necesară nouă ca vecini, cu strălucita autoritate a regatului Transilvaniei, prin prezentul facem cunoscut, că regatul nostru cu mulți ani în urmă a înflorit printr-o pace îndelungată, prin înțelegere internă și printr-o vecinătate sinceră, și-am dori ca aceasta să fie de exemplu și vecinilor care se dușmănesc, se distrug și ajung de ris :

1. Așadar, la fel ca pe vremea de mare amintire a strălucitului domn Matei Basarab — atunci principe al regatului nostru al Valahiei, să nu se pretindă de nici o parte tribut.
2. Comerțul în folosul ambelor părți, să se exercite liber și în siguranță, să nu se ceară vămuri, tribut, dăjdii.
3. Să nu fie de acum în colo invazii, răpiri de vite, arestări, condamnări de nici o parte, ci ambele părți să trăiască frățeste.
4. Celor care fac plingere, să lie se facă imediat dreptate și executarea dreptății să nu se târăgăneze.
5. Dacă se va ivi vreo neînțelegere din cauza granițelor, acolo să se trimită persoane experte și potrivite și această aplanare să se facă prietenește.
6. Dacă în cele două regate ar apărea frica de calamități, pentru persoane sau vite, să li se dea azil sigur și găzduire, și dreptul de ospitalitate să nu fie niciodată violat.
7. Pe prieteni și pe dușmani să-i aibă la fel.
8. Sînt obligați să-și aducă servicii reciproce și mutuale, potrivit după mărimea primejdiei.

⁴³ O redare integrală nu s-a făcut pînă acum, ci numai fragmentară, de către E. Ciorănescu, în, op. cit., pp. 25—180 și A. Veress, Documente, Vol. X, pp. 340—341, ultima parte a tratatului cu semnăturile celor 28 de boieri munteni. Traducerea s-a făcut după textul din lb. latină, aflat în Monumenta Comititalia Regni Transilvaniae, Budapest, 1887, pp. 412 și urm.

⁴⁴ E vorba de tratatul de la Tg. Mureș din 4 oct. 1659 care la punctul 2 și 4 stipulă alianța militară și ajutor militar contra dușmanilor comuni (turcii n.n.)

⁴⁵ Este o formă eronată mențiunea de Dumbrăvița, în loc de Dimbovița.

9. Fiecare să poarte interesul celui alt și ceea ce este necesar pentru relațiile de bună prietenie și vecinătate, să presteze și să nu consimtă la uneltiri, una contra alteia ci pe cât posibil să le împiedice.

Aceste puncte cuprinse în tratatul de mai sus, noi cei semnați în numele strălucitului regat al Transilvaniei Valahice⁴⁶, jurăm și promitem să le respectăm sincer, cu buna noastră credință creștină, rămânând ca și de cealaltă parte, toate să fie păzite minuțios și să nu fie violate nici direct nici indirect. În amintirea și mărturia căruia, acestea le semnăm, cu mîinile noastre și le pecetluim. Dat lingă fluviul Dumbrăvița, în ziua de 15 (stil nou) și pe stil vechi în ziua de 5 octombrie 1659.

Tratatul încheiat la Rucăr, prezintă semnăturile și sigiliile celor 28 de boieri munteni, ce-au însoțit pe domn la tratative.

Făcînd o comparație între acest tratat și cel încheiat cu două săptămîni înainte la Tg. Mureș observăm mai degrabă o completare a unui făcută celui alt, ideile amîndouă convergînd către o vecinătate sinceră condiție sine qua non pentru „un ajutor reciproc după mărimea primediei și o politică de prietenie față de prieteni și de dușmănie față de dușmani”. O analiză atentă a documentului de la Tg. Mureș lăsa impresia că Rakoczi se erija în parte protectoare, poziție totalmente schimbată la tratativele de la Rucăr, unde articolele din tratat, se adresează în aceeași măsură și mai ales obligă în aceeași măsură ambele părți. Motivarea schimbării de formulare, rezidă într-o convingere definitivă a principelui, de sentimentele sincer antiotomane și filopopulare ale lui Mihnea, sentimente pe care probabil nu le nutrea la Tg. Mureș cînd nu discutasese personal cu domnul muntean, ci cu plenipotențiarul său. Ambiguitatea formulării articolelor referitoare la clauzele militare, prezumează o prudență reclamată de cîștigarea unei perioade de relativ liniște, necesară pregătirilor militare prudență ce-avea darul să atenueze temerile turcilor. Este un fapt acceptat de toți, că la aceste tratative s-a perfectat în amănunt planul cruciadei antiotomane cu obiective precise pentru fiecare parte. Un pasaj din „Cronica Transilvaniei” a lui Krauss evidențiază tocmai acest moment: după ce Rakoczi și cu Mihnea „făcură legămîntul pe viață și pe moarte” „Mihnea plecă cu oastea lui spre Dunăre unde își rîndui trupele pentru a opri trecerea turcilor și mai ales a pașei din Silistra” în timp ce „Rakoczi se așeza în tabără în Țara Birsei cu Constantin Vodă pe care-l trimise apoi (în Moldova) cu oaste și alte lucruri trebuincioase, poruncindu-i că, potrivit înțelegerii cu Mihnea Vodă să se așeze în scaunul Moldovei”⁴⁷

„Cronica” lui Krauss nu relevă misiunea pe care o avea Rakoczi în cadrul planului întocmit la tratativele de la Rucăr, și anume recucerirea cetăților Lugoj și Caransebeș, acțiune preliminară în vederea asedierii puternicei cetăți Timișoara. Tot în cadrul aceluiaș plan Mihnea urma să pornească o campanie peste Dunăre spre Balcani, iar Constantin Șerban după ce-ar fi ocupat tronul Moldovei, trebuia să pornească împotriva tătarilor.

⁴⁶ Transilvania are etimologicul „trans” „silva”=„țara de peste păduri. Probabil că aceasta este explicația pentru Transilvania valahică=țara de peste munți fiind de data aceasta Valahia.

⁴⁷ Georg Krauss, op cit., pp. 306.

Acțiunea aceasta antiotomană specula și o ridicare la revoltă din Asia Mică sub conducerea lui Hasan-pașa. Ajutat de oștile lui Rakoczi conduse de Mihai Mikes, Constantin Șerban reușește să ocupe tronul Moldovei izgonind pe Gh. Ghica. La rîndul său Mihnea avînd alături „o ceată de 500 ostași cu leafă, și în plus încă 500 sub comanda lui Andrei Gaudi, plecînd de la Rucăr”⁴⁸, obține succese împotriva turcilor la Frățești și Călugăreni, cuceresc Giurgiu și Brăila, făcînd incursiuni peste Dunăre. Încă odată alianța celor trei țări românești încheată în lupta antiotomană, reușește să ridice puterea acestora, dînd maselor populare nădejdea scuturării jugului otoman. Dar această ridicare a fost de scurtă durată, datorită intervenției turco-tătare, care-i răstoarnă de la domnie pe ambii domni din Moldova și Țara Românească. Mihnea surprins de tătari în timp ce asedia cetatea Giurgiu, se retrage spre București, dar trădat de boieri se retrage în Transilvania unde moare în aprilie 1660, la Satul Mare. Constantin Șerban răsturnat din Moldova, revine în Țara Românească, alungă pe Gh. Ghica pus de turci în locul lui Mihnea, dar nu poate rezista presiunii armate turco-tătare și revine în Transilvania. Turcii trec munții în Ardeal și-n lupta decisivă de la Florești din 22 mai 1660 oastea lui Rakoczi este înfrîntă el fiind rănit mortal.

Astfel ia sfîrșit o perioadă de 4 ani de lupte, ce-au reînviat epoca de glorie a lui Mihai Viteazul cînd cele trei țări au găsit în lupta antiotomană liantul necesar apropierei lor armate, și mai mult, au cimentat aspirațiile spre unire și independență națională.

În contextul frămîntărilor generale ale acelor timpuri, Rucărul avea să fie învăluit de aceste evenimente, făcînd ca numele său să fie încrustat în istoria politică și socială a Țării Românești.

RUCĂR-AU MOYEN ÂGE ET LES ÉVÈNEMENTS POLITIQUES DE LA VALACHIE AU COURS DES ANNÉES 1655—1660

R É S U M É

Connue depuis l'époque romaine, la localité de Rucăr, sera au moyen âge, la douane de transit de la Valachie.

Parmi les événements politiques de première importance attachés a cette localité, il faut citer, le passage des armées de prince de la Transsylvanie Georges Rakoczy après le combat de Șoplea, la retraite de famille et de la cour de C. Șerban le prince de la Valachie destitué par les tures, la tentative de résistance de celui-ci aux armées reunies des tures et des tartares et surtout le traité d'amitié conclu et signé à Rucăr par Rackoczy et Radu Mihnea le prince de la Valachie.

On présente les circonstances historiques qui ont précédées la conclusion du traité, son contenu integral, et les conséquences pour les signataires.

⁴⁸ E. Hurmuzaki, Documente, IX¹, pp. 149.